

ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑΣ Ε. ΜΠΟΤΣΙΟΥ

Ενας αιώνας ρήξης με το παρελθόν των ελληνοτουρκικών πολέμων

Η 100ή επέτειος από την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης συμπίπτει με την εντονότερη αμφισβήτηση της εκ μέρους της Τουρκίας. Ο τουρκικός «αναθεωρητισμός» εστιάζει στην αυτονομία των ελληνο-τουρκικών διευθετήσεων έναντι εκείνων που αφορούν τα άλλα έξι συμβαλλόμενα μέρη (Αγγλία, Γαλλία, Ιαπωνία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Βασίλειο Σέρβων, Κροατών, Σλοβένων – μετέπειτα Γιουγκοσλαβία) με το επιχείρημα ότι έχουν ακυρωθεί μονομερώς από την Ελλάδα: π.χ. επαναστρατιωτικοποίηση Λήμνου και Σαμοθράκης, στρατιωτικοποίηση των Δωδεκανήσων, αναντιστοιχία του ελληνικού θαλάσσιου και εναέριου χώρου (6 και 10 ν.μ. αντίστοιχα) κ.λπ. Η Αγκυρα επιμένει ότι η Συνθήκη της Λωζάννης αφορά κυρίως την Ελλάδα μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή. Για την Τουρκία αποτελεί απλώς αφετηρία σύστασης του σύγχρονου τουρκικού κράτους. Αποσιωπάται ότι το τουρκικό κράτος ιδρύθηκε επισήμως τον Οκτώβριο του 1923, δηλαδή τρεις μήνες μετά την υπογραφή της Συνθήκης (24 Ιουλίου 1923), η οποία ουσιαστικά τερμάτισε τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με την πτihnμένη Οθωμανική Αυτοκρατορία μετά το ναυάγιο της Συνθήκης των Σεβρών και αφού έκλεισε η εκκρεμότητα των ελληνο-τουρκικών σχέσεων. Όπως επίσης παραγνωρίζεται το γεγονός ότι με τον επανεξοπλισμό Λήμνου και Σαμοθράκης η Ελλάδα αφενός ευθυγραμμίστηκε με την αναθεώρηση του καθεστώτος των Στενών δυνάμει της Συνθήκης του Μοντρέ (1936) ή ότι το 1975 επαναστρατιωτικοποίησε τα Δωδεκάνησα ψινομένη στη συγκρότηση της Δ΄ τουρκικής στρατιάς στα μικρασιατικά παράλια μετά την εισβολή στην Κύπρο.

Η μακροήμευση της Συνθήκης της Λωζάννης οφείλεται στη δυσυπόστατη φύση της: αφενός ως Συνθήκης Ειρήνης με ένα μέλος των Κεντρικών Δυνάμεων στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, αφετέρου ως λύσης των ελληνο-τουρκικών διαφορών μετά την ελληνική ήττα στη Μικρά Ασία. Χωρίς το δομευτικό διεθνές πλαίσιο, θα ήταν ευκολότερο για τις δύο χώρες να αξιοποιήσουν τις πολλές αφορμές που μεσολάβησαν για να κάνουν πόλεμο μεταξύ τους. Αυτή η επιλογή παραμένει πάντα στο τραπέζι. Είναι, όμως, μια κακή επιλογή. Γιατί κανείς στην Αγκυρα, στην Αθήνα ή αλλού δεν μπορεί να γνωρίζει εκ των προτέρων το βάθος και το εύρος μιας ελληνο-τουρκικής σύγκρουσης που δύσκολα θα διαρκέσει λίγο και θα μείνει σε διμερές επίπεδο. Η γεωπολιτική ρευστότητα που περιβάλλει τις δύο χώρες αποτελεί εγγύηση αβεβαιότητας αφού ισχυρότερες δυνάμεις μπορεί να την αξιοποιήσουν για να επιφέρουν ευρύτερες γεωπολιτικές ανακα-

τατάξεις. Τότε θα χρειαστεί μια καινούργια «Λωζάννη» με διευθετήσεις που αγγίζουν και άλλες περιφέρειες, όπως τη Μέση Ανατολή, και με συμμετοχή των υπόλοιπων έξι συμβαλλόμενων μερών – περισσότερων πια εξαιτίας της διαδοχής της Γιουγκοσλαβίας από πολλά κράτη. Σε μια νέα διαπραγμάτευση, είναι πολύ δελεαστικά τα κελύσματα του αναθεωρητισμού. Ειδικά μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία που έχει ανοίξει τον αναθεωρητικό φαύλο κύκλο με σφραγίδα πυρηνικής δύναμης.

Η διεθνής επικινδυνότητα μιας ελληνο-τουρκικής σύρραξης λειτουργεί αποτρεπτικά για καινοφανείς διμερείς διευθετήσεις. Γιατί η αλληλεξάρτησή τους εδράζεται στη στρατηγική ότι η μία δεν αρκεί ως δυτικό ανάχωμα προς τα βόρεια και ανατολικά. Πολύ λιγότερο όταν το ανάχωμα δεν τεκμηριώνει σταθερότητα και αξιοπιστία. Η εσωτερική κατάσταση στην Τουρκία εδώ και δεκαετίες, αλλά και οι τεταμένες σχέσεις με όλα τα γειτονικά κράτη καθώς και με τις ΗΠΑ, ενισχύουν την παλιά βρετανική αντίληψη που γέννησε τη Συνθήκη της Λωζάννης, ότι η ισχύς πολλαπλασιάζεται όταν διαιρείται. Επομένως, ακόμα και στην περίπτωση πολέμου, δεν αναμένεται δραματική βελτίωση της θέσης της μιας ή της άλλης χώρας.

Αν Αθήνα και Αγκυρα θέλουν να πάρουν το ρίσκο της άμεσης αλληλοεξόντωσης ή της έμμεσης διπλωματικής αναθεώρησης, πρέπει να αναλάβουν και το τεράστιο κόστος – ανθρώπινο, οικονομικό, πολιτικό. Την επόμενη μέρα οι ελληνο-τουρκικές σχέσεις δεν θα είναι συμβατές ταυτόχρονα με την επαναπροσέγγιση, με τη διατήρηση του δυτικού προσανατολισμού και με την αποτροπή περαιτέρω αναθεωρητισμού. Η διερωτηθούν: αξίζει το ρίσκο; Η απάντηση που έχουν δώσει τα τελευταία 100 χρόνια είναι αρνητική. Θα χάσουν περισσότερα από όσα θα κερδίσουν. Στο τέλος δε, ακόμα και αν χυθεί αίμα, το μελάνι είναι πιο ανεξίτηλο. Η Συνθήκη της Λωζάννης το αποδεικνύει.

Η Κωνσταντίνα Ε. Μπότσιου είναι καθηγήτρια Ιστορίας και Διεθνών Σχέσεων στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Χωρίς το δομευτικό διεθνές πλαίσιο, θα ήταν ευκολότερο για τις δύο χώρες να αξιοποιήσουν τις πολλές αφορμές που μεσολάβησαν για να κάνουν πόλεμο μεταξύ τους